

Archeologienota

Schilde Turnhoutsebaan 272-278 en Kerkelei 10-16 Programma van maatregelen

COLOFON

Titel

Archeologienota Schilde Turnhoutsebaan 272-278 en Kerkelei 10-16

Auteurs

Marleen Arckens & Jan De Beenhouwer

Plaats en datum

Wijnegem 13 januari 2021

Fodio Rapport Folio 82

Wettelijk Depot D/2021/13.1792/2

Projectcode

2020L258

Uitvoerder

Fodio

Turnhoutsebaan 277

B-2110 Wijnegem

fodio@fodio.be

erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067

Kaft

Luchtfoto winter 2020 © Geopunt

© Fodio.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze.

Inhoud

2 Programma van maatregelen	36
2.1 Gemotiveerd advies	36
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem.....	37
2.2.1 Administratieve gegevens.....	37
2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode	38
2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	39
2.2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuvenonderzoek	40

2 Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerd bureauonderzoek is volledig.

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Turnhoutsebaan 272-278 en Kerkelei 10-16 in Schilde. Het heeft een oppervlakte van 4757 m². Grenzend aan de Turnhoutsebaan en de Kerkelei is het bebouwd. Op het achterplan is het ingericht als tuinzone. Alle bestaande bebouwing met een oppervlakte van 899 m² zal worden gesloopt. Ter hoogte van de Kerkelei 12 - 16 worden meer gezinswoningen opgetrokken verdeeld over twee bouwvolumes. Tegen de westelijke grens van het onderzoeksgebied wordt een bouwvolume opgetrokken waarin kantoren of diensten worden gevestigd. De gebouwen worden voorzien van een ondergrondse parkeerkelder met een oppervlakte van 2355 m². De onderkant van de vloerplaat van de kelder zal een diepte van 3,24 m -mV bereiken. Ook ter hoogte van Turnhoutsebaan 278 wordt een nieuw bouwvolume voorzien voor het vestigen van handel. Dit bouwblok wordt gefundeerd op volle grond. Onder het bouwvolume dat grenst aan de Turnhoutsebaan wordt een doorrit voorzien die toegang geeft tot parkeerplaatsen en de inrit naar de parkeerkelder en die ook doorgang biedt naar de Kerkelei. De geplande werken zullen over de volledige oppervlakte van het onderzoeksgebied met grote zekerheid het relevant archeologisch niveau bereiken en vormen een bedreiging voor eventueel in de bodem bewaard archeologisch erfgoed.

Het onderzoeksgebied ligt centraal op het interfluvium tussen de Zwanebeek in het noordwesten en de Kleinebeek in het zuidoosten. Beide waterlopen stromen op een afstand van ca. 1000 m van het onderzoeksgebied. Op de quartairgeologische kaart bevinden zones met fluviatiele afzettingen die dateren van het holoceen zich op eenzelfde afstand en zijn te situeren in de valleien van de Zwanebeek en de Kleinebeek. Het projectgebied bevindt zich niet in een gradiëntenzone en ook niet op de overgang van hoger gelegen droge gronden naar lager gelegen natte zones. De kans op het aantreffen van een steentijd artefactensite als laag ingeschat.

Op basis van de topografische ligging en het historisch landschapsgebruik wordt het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied als hoog ingeschat voor sporen gaande van het neolithicum tot de late middeleeuwen/ begin nieuwe tijd. De eventuele bewaring onder de antropogene humuslaag van grondsporen uit deze periodes is afhankelijk van de mate waarin het oude loopvlak is opgenomen in de oudste akkerlagen.

De sequentie van historische cartografische bronnen van het derde kwart van de 18de eeuw tot het einde van de 20ste eeuw maakt duidelijk dat het onderzoeksgebied in deze periodes bebouwd was aan de zijde van de Turnhoutsebaan vanaf het einde van de 18de eeuw en aan de Kerkelei vanaf het derde kwart van de 20ste eeuw. Gezien de bestaande bebouwing voorzien is van kelders, worden van bewoning uit de nieuwe tijd of ouder geen resten meer verwacht op die plaats.

Voor de tuinzones kan niet worden uitgesloten dat er archeologisch erfgoed bewaard bleef dat dateert van het neolithicum tot de late middeleeuwen/nieuw tijd. Verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt aanbevolen.

De initiatiefnemer beroept zich op juridische redenen om het uit te voeren vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de omgevingsvergunning. De sloopvergunning voor de bestaande bebouwing wordt samen met de omgevingsvergunning aangevraagd. Daarom wordt voorgesteld het vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren in uitgesteld traject. Op basis van de resultaten van het uit te voeren archeologisch vooronderzoek zullen eventuele verdere maatregelen worden bepaald.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2020L258
Erkend Archeoloog		Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067
Actoren		Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142 veldwerkleider
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Schilde
	Deelgemeente	
	Site	Turnhoutsebaan 272 -278 en Kerkelei 10-16
Kadastrale gegevens		Schilde Afd. 2, Sectie C, 5K, 4N, 4M, 2N, 3W2, 12B4, 12W2, 12C4, 3X2, 3T2, 3V2
Oppervlakte onderzoeksgebied		4789 m2
Bounding box	punt 1 (NW)	x164855.86 y214469.22
	punt 2 (ZO)	x164964.65 y214414.21

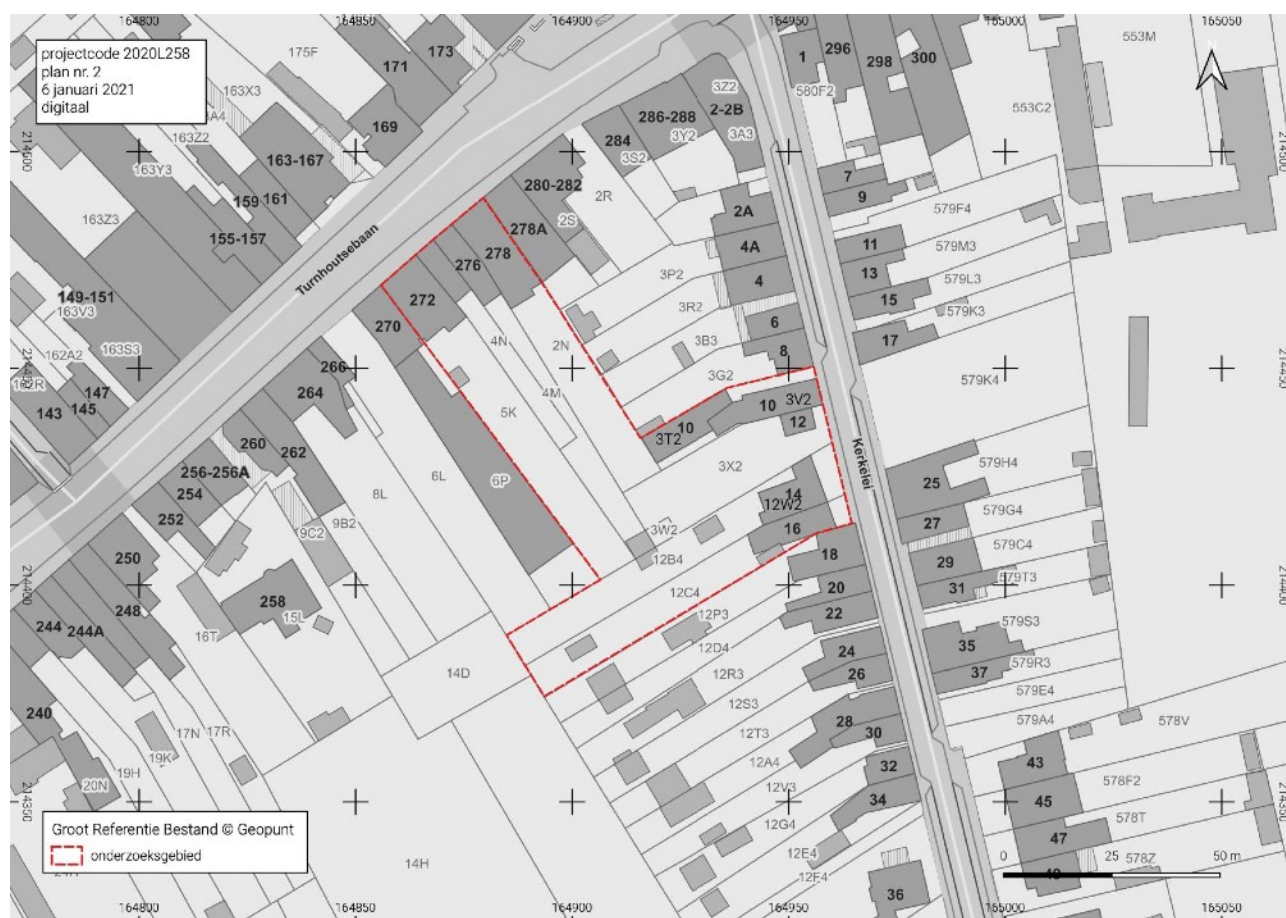

Fig. 23 Situering van het onderzoeksgebied uitgesteld vooronderzoek op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt

2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode

Binnen het vooronderzoek met uitgesteld traject kunnen verschillende onderzoeksmethoden worden toegepast. Hieronder volgt een overzicht van de onderzoeksmethodes en een afweging of zij al dan niet kunnen worden ingezet om het projectgebied verder te onderzoeken.

Veldkartering is voor het onderzoeksgebied niet haalbaar vermits het terrein gedeeltelijk bebouwd is en verder begroeid met gras en bomen.

Aangezien voor de periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht, wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹ Bovendien levert geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventuele sporen.

Landschappelijk bodemonderzoek verschaft een beeld van de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied en resulteert in een archeologische verwachting, maar niet in uitspraken over de aan-of afwezigheid van archeologische sporensites. De bodeminformatie als resultaat van een landschappelijk booronderzoek kan ook verkregen worden uit de profielen die worden geregistreerd tijdens een proefsleuvenonderzoek.

Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek zijn geschikt om prehistorische sites van jager-verzamelaars in kaart te brengen. Vermits op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek geen goed bewaarde prehistorische sites worden verwacht, worden deze methodes van vooronderzoek niet aanbevolen. Hetzelfde geldt voor proefputten in functie van steentijd.

Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- en afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.² Om deze redenen en omwille van het evenwicht tussen de kosten, de onderzoeksinspanning en de te verwachten resultaten wordt enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen.³

De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van 4789 m².

¹ Schmidt et al. 2015, 45.

² https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

³ Tol et al. 2012.

2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande bodemingrepen, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van in situ behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring ex situ geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen⁴:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik, ambachtelijke of agrarische activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied?

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd en hoe is die in de loop van de tijd geëvolueerd?

⁴ Ervynck et al. 2016.

2.2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk

Fig. 24 Situering van de proefsleuven in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio

Er wordt gewerkt met parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue proefsleuven biedt het voordeel dat het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en dat er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.⁵ De sleuven zijn 2 meter breed. De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt maximaal 15 m. Als uitgangspunt wordt een dekingsgraad van 12,5 % genomen ten opzichte van de zone waarbinnen proefsleuven worden gegraven, opgedeeld in 10 % sleuven en 2,5 % kijkvensters, dwarssleuven of volsleuven.

Op de percelen die uitgeven op de Turnhoutsebaan worden twee quasi noord-zuid gerichte sleuven gegraven parallel aan de westelijke en oostelijke perceelsgrenzen. Op de percelen die uitgeven op de Kerkelei wordt om een goede dekking mogelijk te maken gewerkt met noordoost-zuidwest gerichte sleuven parallel aan de zuidelijke perceelsgrens. De werkputten 1, 2, 3 en 5 worden ter hoogte van de te slopen bebouwing doorgetrokken tot de grens met de te slopen kelders wordt bereikt. Werkput 5 houdt in het zuidwesten rekening met de bestaande wegenis die niet zal worden heraangelegd.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk gezien de resultaten van het bureauonderzoek, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreide artefacten. De onderzoeksmethode wordt bijgestuurd op basis van de richtlijnen van de Code van Goede Praktijk.

⁵ https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven
projectcode 2020L258

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Geen

Randvoorwaarden uitgesteld vooronderzoek

Het proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd na het bovengronds bouwrijp maken van het terrein. Dat bestaat uit het vellen van bomen, het verwijderen van begroeiing, het verwijderen van eventuele verhardingen en het slopen van de bovengrondse delen van de bestaande bebouwing.

Ondergrondse delen van de bestaande gebouwen en de stronken van te vellen bomen mogen niet worden verwijderd vooraleer het proefsleuvenonderzoek voltooid is.

Bibliografie

Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren.

Onderzoeksbalans archeologie

https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

Ervynck A., M. Martens & R. Ribbens. 2016. 'Een theoretisch onderzoekskader voor onderzoeksvragen bij archeologische ingrepen in de bodem'. Brussel: Onroerend Erfgoed.

Schmidt A., Linford P. & Linford N. 2015. EAC Guidelines for the Use of Geophysics in Archaeology: Questions to Ask and Points to Consider. EAC Guidelines 2. Namur: Europae Archaeologia Consilium.

